

Рибка Наталія Миколаївна (Одеса) – кандидат філософських наук, доцент кафедра філософії та методології науки Одеського національного політехнічного університету,

Ляшик Андрій Іванович (Одеса) – магістратура Львівської Православної Богословської Академії.

КУЛЬТУРА ФІЛОСОФСЬКОЇ ТА БОГОСЛОВСЬКОЇ ГЕРМЕНЕВТИЧНОЇ ПРАКТИКИ ЯК МЕХАНІЗМ РЕЛІГІЙНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Сучасне суспільство відрізняється різноманітністю, складністю людської діяльності, це породжує загострення проблем порозуміння, тлумачення, інтерпретації й розуміння у практичному житті, політиці, моралі, праві, мистецтві, комунікативної діяльності, освіті, релігії.

Оскільки значною компонентою у релігійній соціалізації, (як процесі, за допомогою якого суспільство передає від покоління до покоління систему релігійної орієнтації, знань, настановлень, набутих за період життєтворчості індивіда, нації, людства) є «релігієзнавча культура», то набуває велике значення ознайомлення і засвоєння із загальноновизнаними релігійними засадами, принципами і нормами, які є канонічними в системі функціонування того чи іншого типу релігії. Отже, «релігієзнавча культура» включає в себе і культуру філософської та богословської герменевтичної практики, як досвід інтерпретації релігійних текстів, подій та ситуацій, що пов'язані із діяльністю релігійних інституцій.

Оскільки у рамках герменевтичного процесу можна вирішувати аксіологічні питання, оптимізувати процес діалогу, покращити практики вирішення соціальних конфліктів, то прищеплення культури філософської герменевтичної практики може розумітись як ефективний механізм релігійної соціалізації особистості.

Серед сучасних релігійних проблем, які актуальні для православ'я в Україні, та чекають свого негайного вирішення, є обговорення отримання Київським Патріархатом, як помісної Православної Церкви в Україні, незалежності. Нагадаємо, що зараз в Україні співіснують чотири православні церкви – УПЦ КП, УАПЦ, УГКЦ, але представники кожної із церков особливим чином інтерпретують релігійну ситуацію.

ЦЕ, безумовно, погіршує релігійну ситуацію в Україні, призводить до поляризації у суспільстві, викликає ворожнечу та напруження серед населення. Тому важливо прищипити культуру філософської та біблійної герменевтичної практики, що дозволить і вірянам різних конфесій, і клірикам, і можновладцям та правоохоронцям адекватно оцінювати та вирішувати ту чи іншу конфліктну релігійну ситуацію.

Яскравим прикладом герменевтичної практики, одночасно і філософської і богословської, є полеміка між представниками УПЦ КП та УПЦ МП, щодо взаємних обвинувачень в етнофілетизмі. Нагадаємо, що на восьмому Вселенському православному соборі (21 червня 2016 р.) Кіпрський архієпископ Хризостом II звинуватив керівництво РПЦ в ересі етнофілетизму [6], хоча до цього Київському Патріархату закидали, що нібито Київський Патріархат уражений етнофілетизмом, тобто національне ставить у Церкві вище за загальноцерковне.

Як вважає А.Чмель [4], С.М. Чокалюк [5], у подібних звинуваченнях використовуються певні загальновідомі терміни, такі як «етнофілетизм», наприклад, але для більшості ці поняття незрозумілі, тому часто такими речами спекулюють, захищаючи якісь свої приватні інтереси. Появу поняття «етнофілетизм», традиційно [3:323], пов'язують у зв'язку із рухом за церковну незалежність Болгарії (1872 р.) на основі її національної уособленості.

Категорично заперечують обвинувачення в етнофілетизмі Київського Патріархату на Архієрейському Соборі Української Православної Церкви Київського Патріархату (2010 р.), там була підтримана загальноцерковна позиція щодо етнофілетизму: Київський Патріархат, є Церквою для православних віруючих всіх національностей, а не лише для етнічних українців[2].

Також на Архієрейському Соборі Української Православної Церкви Київського Патріархату [] було визначено, що любов до свого народу і особливе його вшанування порівняно з іншими народами не суперечать Священному Писанню: пророк Мойсей просив Бога викреслити його з книги життя, але не знищувати єврейський народ за те, що він поклонився золотому тельцю (Втор. 9:13-20; Вих. 32:31-32); апостол Павло був готовий стати відлученим від Христа заради свого рідного народу – ізраїльтян (Рим. 9:1- 5); те ще багато прикладів наводить С. Лучанін на підтвердження того, що Священному Писанню визначається, що любов до своєї Батьківщини – то є гріх етнофілетизму[2].

Подвійні стандарти виявляють Представники Московського Патріархату засуджуючи Київський Патріархат за «етнофілетизм», а в той же час з політичних міркувань підтримують дружні відносини з церковними спільнотами, які мають яскраво виражений етнофілетичний характер (абхазьких розкольників, Вірменську Церкву) [2].

Дослідження С. Лучаніна [2] та С.М. Чокалюка [5] виявляє, що найбільш яскравим сучасним прикладом етнофілетизму є теорія про так званий «руський мир» (руський світ), сформульована і підтримувана нинішнім Московським Патріархом, а відмова Московського Патріархату визнавати автокефалію Української Церкви має лише одну мотивацію – політичну.

Оцінюючи цей процес аргументативний процес, що відбувається у полі межконфесійних стосунків, можна зауважити, що для захисту своєї думки та спростування опозиційної, використовуються змішані аргументи та методи – і наукові, і філософські, і богословські (оскільки представники обох церков серед методів інтерпретації та доказів використовують як суто богословські (Біблійні приклади), так і наукові – логічні, історичні, політологічні та інші). Той факт, що богослови використовують елементи наукового аналізу проблеми, свідчить про те, що методи філософської герменевтики їми широко застосовуються та використовуються.

Але ускладнює намагання застосовувати філософську герменевтику те, що герменевтичні правила інтерпретації, що повинні призводити в результаті до найбільш повного розуміння, розпливчасті, недостатньо обґрунтовані і формалізовані, не відрізняються логічною стрункістю, і мають сенс тільки в будь-яких конкретних ситуаціях. Слід пам'ятати, що положення герменевтики, як філософської так і Біблійної, мають характер порад, рецептів тлумачення, в тексті нам ніколи не дається сенс безпосередньо, він вже переломлений у свідомості автора та у мову.

Тому у полеміці можна помітити інтерпретацію культурних стереотипів, що породжують особливе розуміння тексту/дискурсу. Ці культурні стереотипи (для КП – одні, та, зрозуміло, що для МП – зовсім інші) представлені відповідно до того, яка у свідомості інтерпретатора існує концептуальна «картина світу». Внаслідок цього і здійснюється рефлексія розуміння як способу когнітивної захисту авторських стратегій інтерпретації.

Найбільш продуктивним нам представляється поєднання інтуїтивного підходу (ірраціонального, пов'язаного з натхненням) та логічного (раціонального, що спрямовується методом). У цьому полягає одна зі складностей герменевтичної практики: в тексті нам ніколи не дається сенс безпосередньо, він вже переломлений у свідомості автора і мовою. Головною особливістю істини герменевтики є її

залежність від позиції автора, а не від об'єктивної реальності. При інтерпретації нам важливо з'ясувати точку зору автора і сенс, який він вкладає в текст, а не те, яка об'єктивна реальність, в рамках якої цей текст створювався [1].

Таким чином, ми пропонуємо враховувати потенційні можливості філософської та Біблійної герменевтичної практики у справах: покращення міжконфесійних відносин в Україні; формування в особистості лояльності; почуття власної відповідальності за існуючу систему суспільних відносин та міжконфесійних стосунків; сприянню толерантності, духовності і консолідації поліетнічного українського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Варыгин Д.В. Проблема понимания в современной герменевтике/ Д.В. Варыгин // Российский гуманитарный журнал. – 2012. – №1. – С.67-72.
2. Лучанін С. Неприйнятність етнофілетизму щодо Київського Патріархату як помісної Православної Церкви в Україні... / С. Лучанін // Андріївський вісник: історико- богословський щорічний журнал Рівненської Духовної семінарії Української Православної Церкви Київського Патріархату // Ред. кол.: кандидат богословських наук, ректор РДС прот. Віталій Лотоцький (гол. ред.) [та ін.]. – Рівне, 2012. – № 1. – 200.С. 35- 42.
3. Родопулос П. Территориальная юрисдикция согласно православным канонам// Документ прочитанный в Международном Конгресе канонического права. – Будапешт, 2001.
4. Чмель А. Етнофілетизм і розкол/ А. Чмель// Режим доступу: <http://prytvor.kiev.ua/ec/analitics/chmel-etnofiletizm>
5. Чокалюк С.М. Національне питання в Церкві або «єресь» етнофілетизму// С.М. Чокалюк // Режим доступу: <http://kpba.edu.ua/publikatsii/statti/1888-natsionalne-pytannia-v-tserkvi-abo-ieres-etnofiletizmu.html/>.
6. «Προσφωνηση του αρχιεπισκοπου Κυπρου Κυριου Κυριου Χρυσοστομου στην αγια και μεγαλη συνοδο» // Режим доступу: <http://web.archive.org/web/20160624173704/https://www.holycouncil.org/-/opening-archbishop-chrysostomos?inheritRedirect=true&redirect=%2Fdocuments>.